

מעמד הכלדה בשירתו של נתן אלתרמן

עיון מדגים בפואטיקה של "כוכבים בחוץ"

בהקבלה לפואטיקה של הכלדה העממית הסקוטית-אנגלית.

חיבור לשם קבלת התואר "דוקטור לפילוסופיה"

מ א ת

אורבך לילי

המחלקה לספרות עברית

הוגש לסינט של אוניברסיטת בר-אילן
רמת-גן .

סיון, תשמ"ד.

ראשי פרקים

א - ד	תקציר
1 - 4	פתח-דבר
5 - 142	פרק א': רקע תיאורטי , מטרות, השערות ושיטה
143 - 183	פרק ב': בחינה צורנית-סטרוקטורלית של דגם הבלדה המנוסח בביקורת
184 - 202	פרק ג': השוואה בין הדגם הז'אנרי המנוסח ובין בלדות עממיות סקוטיות-אנגליות החורגות מן הדגם
203 - 223	פרק ד': המודעות הז'אנרית של אלתרמן כפי שהיא ניכרת בלקט תירגומיו לבלדות הסקוטיות
224 - 338	פרק ה': מעמד הבלדה ב"כוכבים בחוץ"
339 - 491	פרק ו': מעמד הבלדה ביצירת אלתרמן ובשירה הישראלית הבתר-אלתרמנית
492 - 297	נספחים
498 - 506	רשימת מקורות
507	תקציר באנגלית

*

המחבר: פרופ' יצחק שניידר
הוצאת: הוצאת ספרים של משרד החינוך
תאריך: 1981

ראשי פרקים מפורטים

א' - ד'	תקציר
4 - 1	פתח-דבר
142 - 5	פרק א': רקע תיאורטי, מטרות, השערות ושיטה
113 - 5	I. רקע תיאורטי
13 - 5	1. המחקר הז'אנרי בנושא הבלדה ב"כוכבים בחוץ"
30 - 14	2. תפיסות ז'אנריות שונות והתפיסה הז'אנרית במחקר הנוכחי
70 - 31	3. הגדרת "הטיפוס האידיאלי" של הבלדה במחקר הבלדה
105 - 71	4. דיעות בביקורת על הזרמים המשפיעים על "כוכבים בחוץ"
113 - 106	5. "כוכבים בחוץ" כמערכת סטרוקטורלית
114	II. מטרות
116 - 115	III. השערות
142 - 117	IV. שיטה
119 - 117	1. מבוא
119	2. המימד התמאטי
119	3. מימד המבנה והסגנון
142 - 119	4. מימד התשתית
125 - 119	4.1 הרקע התיאורטי המסביר את הניסוח של התשתית במחקר
126 - 125	4.2 ניסוח התשתית במחקר
142 - 126	4.3 דיעותיהם של המבקרים על תשתית "כוכבים בחוץ".

183 - 143	בחינה צורנית-סטרוקטורלית של דגם הכלדה המנוסח בביקורת	פרק ב':
146 - 143	1. מבוא	
149 - 147	2. מושג העלילה על-פי הגישה הפורמליסטית	
151 - 150	3. מהותה של הפעולה בדגם הז'אנרי המנוסח וסוגיה	
165 - 152	4. הקומפוזיציה יוצרת משמעות	
154 - 152	4.1 הקומפוזיציה יוצרת משמעות ב"שלושה בני עורב"	
162 - 154	4.2 הקומפוזיציה יוצרת משמעות ב"אדוארד"	
165 - 163	4.3 סקירת מרכיבי הפאבולה והסוז'ט בשש הבלדות המליצגות את הדגם המנוסח בביקורת	
167 - 166	5. תבניות נוספות של העלילה וגירסותיהן בכלדה על-פי הדגם המנוסח	
172 - 168	6. תשתית הדגם הז'אנרי המנוסח	
175 - 173	7. חשיבות הגיבור בדפוס הז'אנרי המנוסח	
183 - 176	8. השפעת המסירה בעל-פה על תשתית הדגם הז'אנרי המנוסח	
181 - 178	8.1 התשתית בגירסה הראשונה של "שלושה בני עורב"	
182 - 181	8.2 התשתית בגירסה השנייה של "שלושה בני עורב"	
183 - 182	8.3 התשתית בגירסאות האחרות של "שלושה בני עורב"	
202 - 184	השוואה בין הדגם הז'אנרי המנוסח ובין בלדות עממיות סקוטיות-אנגלית החורגות מן הדגם	פרק ג':
185 - 184	1. מבוא	
187 - 186	2. סקירת הבלדות העממיות הסקוטיות-אנגליות בעלות הצביון הטרגי-רומנטי על-פי המימד התמאטי	
188 - 187	3. בחינת הבלדות העממיות הסקוטיות-אנגליות בעלות הצביון הטרגי-רומנטי על-פי מימד המבנה והסגנון	

192 - 189	4.	התשתית של הבלדות הטרגיות-רומנטיות
194 - 193	5.	בחינת הבלדות ההיסטוריות ובלדות הגבול על-פי המימד התמאטי
196 - 195	6.	בחינת הבלדות ההיסטוריות ובלדות הגבול
198 - 196	7.	התשתית בבלדות ההיסטוריות ובבלדות הגבול
202 - 199	8.	הבלדה הלוקאלית וקשריה עם הדגם המנוסח
202	9.	סיכום
223 - 203	פרק ד':	המודעות הז'אנרית של אלתרמן כפי שהיא ניכרת בלקט תרגומיו לבלדות הסקוטיות
204 - 203	1.	מבוא .
205 - 204	2.	הקירבה של "שיח בר" לדגם הז'אנרי המנוסח
215 - 205	3.	הקירבה של "קרב האחים" ו"הברון ברקלי" לדגם הז'אנרי המנוסח
222 - 215	4.	הקירבה של "השטן האוהב", "הסירונית" ו"הריבה מאנגלסי" לדגם הז'אנרי המנוסח
223 - 222	5.	סיכום
338 - 224	פרק ה':	מעמד הבלדה ב"כוכבים בחוץ"
224	1.	מבוא
282 - 225	2.	הקירבה של "כוכבים בחוץ" לתשתית דגם הבלדה המנוסח בביקורת
229 - 225	2.1	מבוא
263 - 230	2.2	הפונקציות של הנוף ב"כוכבים בחוץ"
243 - 230	2.2.1	הנוף כבניין דמיוני מחושב
247 - 244	2.2.2	התפיסה הילדותית והמיתית של הנוף
263 - 247	2.2.3	הפונקציה של תיאור הנוף בקובץ במשמעות של תגובה לאיום
269 - 263	2.3	הפונקציות של האהבה ב"כוכבים בחוץ"
278 - 270	2.4	הפונקציות של השירה ב"כוכבים בחוץ"

- 282 - 279 2.5 סיכום: הקירבה בתשתית של "כוכבים בחוץ"
לדגם המנוסח של הבלדה העממית הסקוטית-
אנגלית.
- 284 - 283 3. מוטיבים בלדיים ב"כוכבים בחוץ"
- 338 - 285 4. שירים נוסח הבלדה ב"כוכבים בחוץ"
- 295 - 286 4.1 מקומה של התמונה הבלדית בשיר "ערב
בפונדק השירים הנושן וזמר לחיי הפונדקית"
- 312 - 295 4.2 התמונה הבלדית במסגרת של "חיוך ראשון",
"עוד אבוא על ספך", ו"האם השלישית"
- 318 - 312 4.3 שירים בעלי מבנה בלדי
- 338 - 319 4.4 סיכום: מעמד הבלדה ב"כוכבים בחוץ"
- 491 - 339 פרק ו': מעמד הבלדה ביצירת אלתרמן ובשירה הישראלית
הבתר-אלתרמנית
- 341 - 339 1. מבוא
- 410 - 342 2. מעמד הבלדה ב"שמחת עניים"
- 373 - 351 2.1 שירים קרובים לבלדה בדרגה הגבוהה ביותר
(נוסח א')
- 403 - 373 2.2 שירים קרובים לבלדה בדרגה הגבוהה ביותר
(נוסח ב')
- 410 - 403 2.3 שירים רחוקים יותר מן הדגם המנוסח
של הבלדה
- 410 2.4 סיכום
- 432 - 417 3. בחינת "פונדק הרוחות" כמחזה אקספרסיוניסטי-
סוריאליסטי-פיוטי
- 424 - 414 3.1 קווים אקספרסיוניסטיים בעיצוב הדמויות
ב"פונדק הרוחות"
- 432 - 424 3.2 קווים אקספרסיוניסטיים במבנה העלילה
של "פונדק הרוחות"
- 432 - 430 3.3 סיכום

491 - 433	הבלדה בשירת דליה רביקוביץ, יהודה עמיחי ודוד אבידן	4
434 - 433	מבוא.	4.1
446 - 434	מעמד הבלדה ב"אהבת תפוח-הזהב"	4.2
439 - 434	זיקה לתשתית הבלדה	4.2.1
440 - 439	זיקה למוטיבים בלדיים	4.2.2
446 - 440	מבנה נוסח הדגם המנוסח של הבלדה	4.2.3
456 - 446	משמעות הבלדה בשירה המוקדמת של דוד אבידן	4.3
491 - 456	מעמד הבלדה בשירת יהודה עמיחי	4.4
457 - 456	תשתית השירים וזיקתם לתשתית הדגם המנוסח של הבלדה	4.4.1
463 - 457	התבניות הצורניות, היסוד הסיפורי, תפיסת שירה נוסח ט.ס. אליוט ותוכני הבלדה	4.4.2
472 - 463	ניתוח "בלדה על השער החפוף"	4.4.3
483 - 472	ניתוח "בלדה על השער הארוך והשער הקצר"	4.4.4
489 - 483	ניתוח "בלדה על צריף ההלבשה"	4.4.5
491 - 489	סיכום	4.5

נספחים :

493 - 492	"שלושה בני עורב" בתירגום אלתרמן ו-"The Three Ravens" גירסה א'	א.
494	"The Three Ravens" גירסה ב'	ב.
495	"שני עורבים" בתירגום גרוסמן ו-"The Two Corbies"	ג.
496	"The Three Ravens" - גירסה אמריקאית	ד.
497	"The Two Crows" - גירסה אמריקאית	ה.
506 - 498	רשימת המקורות	
1	תקצית באנגלית	

ת ק צ ל ר

מבקרי שירתו של נתן אלתרמן גילו מודעות להשפעת הבלדה על יצירתו, אך כמעט ולא נכתבו עבודות שיטתיות בנושא זה. לכן ניכרת אי-הבחנה בין ציונים ז'אנרים שונים, כגון "יסוד בלדיסטי", "תמונה בלדית", "שיר בלדיסטי", "שיר בלדיסטי סמלי", "בלדות לכל דבר", בלדות סמליות", "בלדות מודרניות". הגדרה מספקת ומבוססת של מעמד הבלדה ביצירת אלתרמן אפשרית במחקר מותחם על-ידי תפיסה ז'אנרית מגובשת. הקווים המנחים של החיבור הנוכחי מבוססים על תפיסותיהם הז'אנריות של גלובינסקי, פריי וקולר, והם:

- א. הבלדה העממית הסקוטית-אנגלית הינה "הטיפוס האידיאלי" של ז'אנר הבלדה, ועל כן בהשוואה אליה מוגדר מעמד הבלדה בשירת אלתרמן.
 - ב. ה"אידיאה" של הז'אנר מנוסחת באמצעות שלושה ממדים: (א) התשתית; (ב) המבנה והסגנון; (ג) התמאטיקה.
 - ג. מעמד הבלדה בשירת אלתרמן מוגדר בהקבלת ממדי הבלדה לממדים המיוחדים את שיריו. ההקבלה אפשרית הודות לניסוח דומה של מימדי הבלדה והשירים.
 - ד. נבחנים שני גורמים נסיבתיים המשפיעים על ממדי שירי אלתרמן, והם הזרם הספרותי והחוקיות המערכתית של הספר בו כלולים השירים.
- בנוסף לרקע התאורטי בנושא הז'אנרי, הבלדה העממית הסקוטית-אנגלית, הזרם הספרותי ותפיסת ספרי השירה במערכת - מוצג בפרק הראשון הצורך לבדוק את הנושא בשיטה פורמליסטית-סטרוקטורליסטית ונסקר הרקע התאורטי של שיטה זו.
- פרקים ב' ו-ג' מוקדשים לתיאור הז'אנרי של הבלדה העממית הסקוטית-אנגלית. בפרק ב' מגובשת תפיסה צורנית-סטרוקטורליסטית של דגם הבלדה שנוסח בביקורת. בשש בלדות ייצוגיות נמצא שתשתית הבלדה מבוססת על יחסי ניגוד בין מרכיבים המתפקדים כאיום על הגיבור לבין מרכיבים המבטאים את תגובת הגיבור לאיום. בבלדות המעולות רק נרמז על האיום בעוד שהתגובה מעוצבת בהבלטה בכל השיר.

לכן ניתן להסיק שהדמות חשובה, למרות העירפול שבהצגתה הישירה. המושג פעולה מוגדר כמקיף יותר מאשר משמעותו כאירוע דרמטי קיצוני. נמצא גם שדגם התשתית איום/תגובה מתערפל בתהליך המסירה בעל-פה ובמיוחד בגירסאות שהתגלו בארצות-הברית.

בפרק ג' מסומנים גבולות הדגם המנוסח על-ידי סקירת סוגי הבלדות העיקריים המוצגים באוסף צ'יילד על-פי שלושת ממדי הבלדה המוכרת מתיאורי המבקרים. נמצא שהדגם מבוסס על מספר קטן של שירים השייכים לקבוצת בלדות אחת וגם הם תואמים את התיאור הז'אנרי של המבקרים רק באחת מגירסאותיהם.

בפרק ד' נבדקת מודעותו הז'אנרית של אלתרמן על-פי הערכת שיקוליו כעורך ומתרגם בלדות. רוב היצירות הכלולות במבחר הבלדות שלו מייצגות את הדגם הז'אנרי המנוסח בביקורת. נטייתו היתה להבליט את ייחודו של הדגם כמתן ביטוי ישיר למישור הרגשי הסמוי במקור, בהעצמת ביטוי הרגשות ובהעלאת הרמה הלשונית של השירים. אלתרמן כלל גם מספר קטן של בלדות היסטוריות, בלדות גבול ובלדות לוקאליות, החורגות מן הדגם המנוסח. צמידותו למודל הז'אנרי ניכרת בבחירת נציגים הקרובים לדגם ביותר, ובהעדפת הגירסה התואמת את הדגם יותר מן האחרות. בנוסף לכך המתרגם התאים בעצמו את הגירסה המקורית למודל הז'אנרי על-ידי שינויים בולטים במבנה ובסגנון. בהסברו הקצר לשיר החורג לחלוטין מן הדגם המנוסח הוא החליף את המונח "בלדה", המציין את סוג השיר באוסף צ'יילד במונח "זמר". מודעותו הז'אנרית של אלתרמן תומכת איפוא בבסיס המתודולוגי של קביעת מעמד הבלדה בשירתו על-ידי התייחסות לממדי הבלדה המנוסחת בביקורת. בפרק ה' נבדק מעמד הבלדה ב"כוכבים בחוץ". נמצא שהספר בנוי כמערכת, ותשתיתו מקיימת זיקה כפולת-פנים אל תשתית הבלדה. הנוף, האהבה והשירה הינם מבנים פיוטיים שרירותיים במופגן, המתפקדים בתשתית הספר כצפנים הן של האימה הקיומית המוחשת על-ידי הדובר והן כתגובה שלו לתחושת האימה. התשתית אימה/תגובה פיוטית

מקבילה לתשתית הבלדה איום/תגובה. אולם מכיוון של 'כוכבים בחוץ' פואטיקה אקספרסיוניסטית-פיוטית, מוצגת בו התגובה כבדותה הנבדלת לחלוטין מן המציאות. מעמדם הז'אנרי של השירים ה"בלדיים" נבדק בשלוש קבוצות של שירים: (א) שירים הכוללים תמונה בלדית אחת בלבד, (ב) שירים הממוסגרים בתמונה בלדית; (ג) שירים בעלי מבנה בלדי. שיר אחד בלבד כלול בקבוצה האחרונה והוא הקרוב ביותר לבלדה מכל שירי הספר. אך גם הוא, בדומה לשירים האחרים, הינו שיר לירי אקספרסיוניסטי-פיוטי ולא בלדה. הבלדה משמשת ב"כוכבים בחוץ" שפה פיוטית בדומה לתפאורה של תפיסת העולם של הילד, המעשיה והמיתוס. סיווג ז'אנרי זה ברור במיוחד בהשוואה לבלדות רומנטיות אנגליות וגרמניות המגלמות מצבים ז'אנריים שונים - חיקוי תמים של הטיפוס האידיאלי, חיקוי מתוחכם וחידוש קונוונציות הז'אנר. חידוש הקונוונציות בולט בבלדה הרומנטית הסמלית, הקרובה מאד להצגת קונוונציות הז'אנר בשירי אלתרמן, אך שונה מהם מבחינה ז'אנרית, משום שהיא מתבססת על היסודות ההכרחיים של הז'אנר, בניגוד לשירים ה"בלדיים" של אלתרמן, ולכן נכללת בתחום מערכת הז'אנר.

בפרק ו' נבחן תוקפן של מסקנות אלו על מעמד הבלדה והפואטיקה של "כוכבים בחוץ" - "שמחת עניים", ו"פונדק הרוחות" של אלתרמן ובשירת דליה רביקוביץ, דוד אבידן ויהודה עמיחי. ב"שמחת עניים" מתוארים שני נוסחים שונים של שירים הקרובים מאד לבלדה ונוסחים של שירים הרחוקים מן הבלדה בדרגות שונות. הפואטיקה של "שמחת עניים" הינה אקספרסיוניסטית בדומה ל"כוכבים בחוץ", וגם השירים הקרובים ביותר לבלדה הם שירים ליריים החורגים מן הז'אנר ומשתמשים בסממניו בתפקיד של סימנים פיוטיים. בלי קשר למעמד הבלדה נבדקת ההנחה שהתפיסה האמנותיות של אלתרמן היא אקספרסיוניסטית-פיוטית, באמצעות דיון במחזהו "פונדק הרוחות", המגלם את תפיסתו השירית. הוכחת ההנחה שהאקספרסיוניזם הפיוטי הוא הזרם המשפיע על יצירת אלתרמן חשובה להוכחת מעמדם הז'אנרי של השירים ה"בלדיים" כשירים ליריים החורגים ממערכת הז'אנר וזאת משום שהתפיסה

האקספרסיוניסטית, שהיא סובייקטיבית באופן קיצוני, מבטלת את אפשרות קיומו של היסוד הסיפורי, ההכרחי לבלדה. עיון בעקרונות המבנה של עלילת "פונדק הרוחות" ובקווי העיצוב של דמויותיו חושף את השלטון הבלעדי של התפיסה האקספרסיוניסטית-פיוטית, וכך ניתן חיזוק לסיווג הז'אנרי של שיריו "הבלדיים" של היוצר.

דגם הבלדה שהשפיע על אלתרמן וגובש על-ידו נקלט בשירה הבתר-אלתרמנית. נציגי שירה זו יצרו את שיריהם בתהליך התמודדות עם שירת אלתרמן, אך תפיסתם את הפואטיקה האלתרמנית מוגבלת למראה השטח הרומנטי שלה. שירת אלתרמן ובלדה נקלטו כחופפות ולכן ניכר יחס היוצר אל שירת אלתרמן גם בתפיסתו את הבלדה. מגמת המשך לעיצוב הבלדי המיוחד לאלתרמן בולטת בשירה ה"בלדיים" של דליה רביקוביץ, בעלי המהות הלירית הצרופה. זיקתה לרומנטיקה ניכרת בעיצוב הפרסונה של ה"אני" ובקישור הדימוי למציאות. אבידן כמעט ואינו מסווה את התנגדותו לאלתרמן. כך גם שירו "בלדה מודרנית" מהווה פארודיה ואנטי-קונוונציה לבלדה ולשירת אלתרמן כאחד. בשיריו של יהודה עמיחי גלומה תפיסת שירה השונה מתפיסתו של אלתרמן והקרובה לתפיסה האימאז'יסטית של ט.ס. אליוט. בשלושה משיריו הקרויים בלדות הוא מצליח ליצור מצב ז'אנרי חדש של בלדה מודרנית אימאז'יסטית, וכך גורם להיסט ז'אנרי משמעותי במעמד הבלדה הבתר-אלתרמנית. ההשוואה בין מעמד הבלדה בשירת אלתרמן לבין מעמדה בשירה הרומנטית ובשירה הבתר-אלתרמנית מלמדת שקיימת הבחנה בין הציונים בלדה סמלית, בלדה מודרנית ושיר לירי "בלדי" ולכן אין זה נכון להשתמש בהם כבמלים נרדפות.

פ ת ח — ד ב ר

מטרתו הכללית של מחקר זה היא להגדיר את מעמד הבלדה בשירת נתן אלתרמן ולבדוק אם עיצוב השירים ה"בלדיים" מושתת על היסודות הקבועים של הז'אנר. על סמך בדיקה זו ייקבע אם השירים המושפעים מן הבלדות הם בלדות. בירור זיקת השירים לבלדה כרוך ביצירת סולם המדרג את השירים ה"בלדיים" על-פי דרגות שונות של קירבה ליסודות הקבועים של הבלדה העממית הסקוטית-אנגלית. בביקורת שפורסמה על שירת אלתרמן הועלו סברות שונות על זיקת השירים לבלדה. אך למרות שמודעות המבקרים לנושא זה ברורה, והועלו הנחות אמינות, לא נעשה מחקר שיטתי המבוסס על תפיסה ז'אנרית מגובשת ובהירה די הצורך. הגדרת מעמד הבלדה בשירת אלתרמן מותנית בהתווית תפיסה בהירה המושתתת על המחקר הז'אנרי הכללי ובבניית מודל מצומצם של שירים, המייצג את העיצוב ה"בלדי" המיוחד לשיר הלירי האלתרמני. בבסיס המודל הועמד ספרו הראשון של אלתרמן, "כוכבים בחוץ", שיצא לאור בשנת 1938. ספר זה נדון בהשוואה למודל של בלדות עממיות סקוטיות-אנגליות, שאף הוא יגובש במחקר הנוכחי. נראה לנו כי דיון זה היה בלתי-מדויק וממצאיו היו מתגלים כחסרי חשיבות ללא צמצום היקף המודל. העיון ב"כוכבים בחוץ" מוצג כעיון המדגים את מעמד הבלדה בשירה הלירית של אלתרמן ואת הפואטיקה של שירה זו. לשם כך ייבדקו ממצאי הדיון ב"כוכבים בחוץ" ב"שמחת עניים" (1941) וב"פונדק הרוחות" (1962). ממצאים אלה ייבדקו גם בהקשר הרחב יותר של השירה הישראלית הבתר-אלתרמנית, המיוצגת במחקר זה על-ידי שירים של דליה רביקוביץ, דוד אבידן ויהודה עמיחי. המחקר הנוכחי מבוסס על קווים מנחים ז'אנריים. בפרק הראשון מוצג כל אחד מהקווים המנחים בנפרד על בסיס רקע תאורטי כללי ומתוך התייחסות לביקורת

שפורסמה על שירת אלטרמן. (1) הביקורת על שירת אלטרמן נדונה מתוך התמקדות ב'לוכבים בחוץ'. במלים אחרות, לצורך המבנה השיטתי של המודל הוגדרו מחדש ברקע התאורטי (פרק א') דברים שהמבקרים קבעו על מעמד הבלדה בשירת אלטרמן למסגרת המצומצמת יותר של 'לוכבים בחוץ'. אולם מן הראוי לציין שהעובדה שרבים מן המבקרים התייחסו בדבריהם הנסקרים ברקע התאורטי לא רק ל'לוכבים בחוץ' אלא לכל שירתו של אלטרמן, תומכת בתפיסתנו שעיקרי הפואטיקה של השירה הלירית האלטרמנית ומעמד הבלדה בשירה זו, מתבטאים נאמנה בספרו הראשון.

הרקע התאורטי והביקורת על שירת אלטרמן אינם נסקרים איפוא באופן כוללני. במקום סקירה כללית מוצגות הנחות המחקר הספרותי הכללי והביקורת על שירת אלטרמן בחלקים נפרדים, כאשר כל חלק כולל דיון בקו ז'אנרי אחד. לכן שמות של אותם מבקרים מוזכרים בחלקים השונים על פי נושא החלק.

הפירוט ברקע התאורטי נדרש בגלל אופי מחקר הבלדה העממית הסקוטית-אנגלית וביקורת שירת אלטרמן. בשני תחומי הביקורת גובשו מסקנות שהתקבלו על-ידי ציבור המבקרים כמובנות מאליהן. בעיון מעמיק מסתבר שמסקנות אלו לא התקבלו מתוך דיונים שיטתיים, ולכן אין בהן תיאור שלם ומספק של התופעות הספרותיות הנדונות. הסקירה הנרחבת של הביקורת נועדה לציין הן את תרומתם של המבקרים השונים והן את אי הבהירות שבשיטותיהם ובמסקנותיהם.

הצגת תרומתם של המבקרים לצד אי-בהירות זו רומזת שהמחקר הנוכחי לא נוצר בחלל ריק וכי הוא מכשק להתמודד עם סוגיה הזקוקה עדיין לליבון. לצד סקירת הביקורת של 'לוכבים בחוץ' נסקר המחקר הכללי על הז'אנר הספרותי, הבלדה העממית הסקוטית-אנגלית והזרמים הספרותיים שהוזכרו על-ידי מבקרים שונים כמשפיעים על השירה הלירית של אלטרמן. סקירת המחקר הכללי של נושאים אלה משמשת הן כמודד לבחינת אי-הבהירות של מבקרי אלטרמן והן להתוויית הכיוון והשיטות של המחקר הנוכחי.

(1) סקירת הביקורת אינה כוללת התייחסות לספרו של בעז ערפלי [30] שיצא לאור לאחר השלמתו של חיבור זה. בספרו של ערפלי מופיעות הערות רבות הנוגעות לנושאים הנדונים בחיבור זה. דיעותיו על הבלדה העממית הסקוטית-אנגלית, על מעמד הבלדה ב'שמחת עניים' ועל הזרם הספרותי המשפיע על שירת אלטרמן מוזכרות בהערות.

סקירת הביקורת על שירת אלתרמן והמחקר הכללי מסתיימת בתיאור מפורט של מטרות העיון השיטתי ב"כוכבים בחוץ" ובניסוח השערות על מימצאיו. פירוט המטרות וניסוח ההשערות מבוססים על המסקנות ועל ההשלכות העולות מתוך הרקע התאורטי. מבנה זה מקובל במחקרים במדעי החברה והוא מתאים לעריכת השוואה בין ההנחות המוקדמות של המחקר לבין ממצאיו.

כפרק הראשון מוצג גם הצורך בגיבוש שיטה צורנית-סטרוקטורלית. שיטה זו נבנית בחלקו האחרון של פרק זה בהתבסס על סקירת שתי שיטות סטרוקטורליסטיות שונות ובהשוואה להתבטאויותיהם של מבקרי שירת אלתרמן על תשתית שירה זו. מובאות כלשונן הן התבטאויות ברורות על התשתית והן רמזים על כך כדי להראות שהשיטה הסטרוקטורליסטית המוצעת, למרות החידוש שבה, מבוססת על התרשמויות של רבים ממבקרי שירת אלתרמן ולכן ניתן להניח שקיים תיאום בין השיטה המוצעת לבין הנושא הנדון.

תיכנון הפרק הראשון של חיבור זה מושפע מן הגישה הסטרוקטורליסטית בחקר הספרות, שנועדה להשיג דיוק בניתוח ושיטתיות, דומים לאלה המציינים את מדעי החברה והבלשנות. נראה שאין כיום מתנגדים למגמה זו, אם היא אינה פוגעת בייחודה של היצירה הספרותית. החולשות העיקריות של הגישה הסטרוקטורליסטית הן סימני הלוואי של המבנה והסגנון המדעי, הנוגדים את הרושם שנוצר מיצירה ספרותית. הדוגלים בשיטה זו מזכירים שהשיטה מונהגת בתחום מחקר הספרות, הנבדל במהותו מנושא עיסוקו - היצירה הספרותית, ומחקר ספרותי יעיל חייב להיות מתוכנן בשיטות מחקר מדעיות. למחקר הסטרוקטורליסטי העברי מכשלה משלו והיא הקושי לתרגם לעברית את המונחים הלועזיים הרבים, משום שהמונחים הללו משותפים ברובם לרוב השפות של מערב-אירופה, ומוגדרים ברובם רק במשמעות של התחום המדעי המסוים על בסיס שימוש מקביל בתחום מדעי אחר או על בסיס שימוש פיגורטיבי בשפה. תקוותו של החוקר היא שהתוצאות מצדיקות את השיטה והפגמים הנלווים לה אינם מכבידים על עמיתיו, המומחים והמתמחים בחקר הספרות. תקווה זו היא גם

תקוותנו. השתדלנו לאזן את הסגנון היבש קמעה של פרק א' בניתוחי השירים
בפרקים האחרים של החיבור.

הדיונים בבלדה העממית הסקוטית-אנגלית מבוססים על מבחר הבלדות של ציילד⁽¹⁾,
גירסאות אמריקאיות של בלדות עממיות סקוטיות הכלולות בספרה של וולס⁽²⁾ ועל
תירגומי הבלדות של אלטרמן⁽³⁾. ההדגשות הן שלי, אלא אם כן ניתן ציון אחר.
העיון בבלדה הרומנטית מבוסס על המבחרים של ארנפרייס⁽⁴⁾ ורוברטס⁽⁵⁾ והעיון
ב"כוכבים בחוץ" ו"שמחת עניים" מבוסס על "שירים שמכבר", תשכ"א⁽⁶⁾.

[54] (1)

[86] (2)

[4] (3)

[57] (4)

[79] (5)

[4ג'] (6)